

14.10.21 | התפרסם לראשונה: "עולם קטן"

הניסיון להכניס לחוקי היסוד את ה"שוויון" כערך נטול הגדרה, נוגד באופן מוחלט את כבודו של האדם, חירותו, ויוצר מעמד עליון שמעניק שררה שרירותית לבית המשפט למשול בכולנו, וזה ההפך המוחלט משוויון תורת המשחקים, תחום רציני במתמטיקה, מציגה מעין דילמה: איך מחלקים עוגה בין שני ילדים? לכאורה חילוק פשוט. אבל כולם מבינים: עוגה אינה גאומטריה, שווה-בשווה זה מצב נפשי. ילדים הם עורכי דין מלידה, עם חוש צדק מולד העומדים על המשמר שלא יקופחו עם ה"חצי הקטן"

חוסר שוויון הוא העוול הבסיסי ביותר כנגד הצדק. הורים מבינים זאת, ומתאמצים, לשווא, להקנות לצאצאיהם תחושה של יחס בלתי מפלה. אלא שזה בלתי אפשרי. גם לא במשפחה קטנה ואוהבת.

לחלוקת העוגה יש פתרון ולכן אינה דילמה: נותנים לילד אחד לחצות אותה לשניים, ולילד השני לבחור ראשון את חלקו. החותך יודע שהתאמץ ככל יכולתו לחתוך בדיוק באמצע, וגם הילד הבוחר לא יכול להתלונן. המתח שנובע מתחושת צדק טבעי נפגש עם תוצאה טבעית, וכולם מרוצים, עד שאחד מהם מתלונן שקיבל את הצלחת הפחות יפה.

אלו הם החיים. דילמה היא תוצר הכרחי של המושג שוויון. גם בני-אדם אינם גאומטריה. אין ביניהם "משולשים שווי שוקיים". כל פרט הוא אוסף נסיבות אינסופי, וכל אחת מהנסיבות יכולה להיחשב רלוונטית לדיון, ללא נקודת עצירה.

לשוויון אין קריטריונים. ליתר דיוק, יש לו אינספור מהם. גם לו היה בנמצא מחשב-על שהיה ביכולותיו לשקלל את כל הנסיבות, לא היה יכול להוציא פלט שמורה על הכרעה שוויונית וצודקת משום שדילמה היא אחותה הממשית של הסתירה הלוגית

קיומה של סתירה לוגית מבטיח, שבכל פסיקה בסוגית השוויון, כל צד יוכל לטעון, בצדק, לקיפוח, וכל הורה, בשבטו כנשיא בית המשפט העליון לצדק ולשוויון יכריע ויפסוק פתרון מוצדק לחלוטין ומוטעה לחלוטין בו זמנית. הכול תלוי בנקודת המבט האישית.

ואת כל התסבוכת הבלתי פתירה הזו מבקשים היום להחיל על החברה כולה. ביום חמישי שעבר נידונה בוועדת חוק, חוקה ומשפט ההצעה ל"עיגון עקרון השוויון בחוקי היסוד של המדינה".

מה עומד מאחורי ההצעה החוק לעיגון עקרון השוויון בחוקי יסוד

עיגון עיקרון השררה הבלתי מוגבלת

מאת: **גלי בת חורין**

מי שהגה את הביטוי "עקרון השוויון" היה וודאי צניקן אירוני. משום שאם יש משהו שאין למושג "שוויון" במצבו המופשט, הכללי, נטול כל קריטריון מגביל -- זה עקרונות. לשוויון לכשעצמו אין קריטריונים, אין לו גם היתכנות בשום מצב עניינים אפשרי. עקרון שוויון הוא מכונה מחוללת דילמות תמידיות.

די להצביע על כך, ששתי התפיסות הבסיסיות של שוויון סותרת זו את זו:

שוויון הזדמנויות קובע, שלכל אחד הזכות לנקודת התחלה שווה. כמו בתחרות ריצה. אלא שתחרות היא ההפך משוויון, ויש לה קריטריון ברור , מנצח אחד, וכל השאר שווים פחות.

הפוך משווין הזדמנויות הוא "שווין תוצאות" המכונה "העדפה מתקנת" - שעל פיו הורים נוטים להשקיע יותר בילד מתקשה, כדי שיגיע לתוצאות שיאפשרו לו יום אחד שוויון הזדמנויות. על פי עקרון זה - יש להציב כל רץ בקו התחלה משלו, כך שכולם יגיעו יחד לקו הגמר. כך או כך, מישהו יקופח.

עקרון שוויון הזדמנויות נובע מההנחה שכל בני האדם נבראו בצלם, ושיש לחייהם ערך מהותי. אבל גם הוא אינו שוויוני, משום שבני אדם אינם זהים זה לזה ביכולתם ובנסיבות חייהם. הניסיון לתקן את העוול הטבעי על ידי "העדפה מתקנת" הופך את עצם קיום התחרות לחסרת תוחלת- שבה "כולם מנצחים". בהרחבה, זהו ביטול עקרוני ומהותי של הקשר שבין כל פעולה לכל תוצאה רצויה, והכפפת כל פעולה לתוצאה רצויה יחידה- שוויוניות.

אם נזכור ש"רציונליות" משמעה "התאמת פעולה למטרה", שמטרה היא סיבה לכל פעולה אנושית, ושרציונליות היא הפונקציה העיקרית של התבונה האנושית - מותר האדם - הרי שחוק שמבקש להתערב בין פעולות לתוצאות -מבטל גם את משמעותן של פעולות וגם את עצם האנושיות שבאדם.

היתרון שב"העדפה מתקנת", ברובו הוא עבור היד "המתקנת". ה"מתקנים" זוכים בכוח להתערב בתוצאות של פועלו של זולתם, על מנת "לתקן" את התוצאות על פי "צדק". היד הזו זוכה בכוח טוטליטרי של שררה נטולת מיגבלות שמחלקת את החברה לשני מעמדות: מעמדם של ה"שווים" הנחותים, אותם יש ליישר כפי ש"מיישרים" עוגה-(היישור הסופי מגיע, כשלא נותר ממנה פירור) - ומעמד בעלי הכוח והשררה שאמונים על מלאכת ה"יישור". . כך חקיקת עיקרון השוויון מביס את מטרתו, באופן קיצוני.

אם נזכור ש"רציונליות" משמעה "התאמת פעולה למטרה", שמטרה היא סיבה לכל פעולה אנושית, ושרציונליות היא הפונקציה העיקרית של התבונה האנושית - מותר האדם - הרי שחוק שמבקש להתערב בין פעולות לתוצאות -מבטל גם את משמעותן של פעולות וגם את עצם האנושיות שבאדם.

די בזאת כדי להבין, שאין היתכנות להשגת שוויון. לעומת זאת, החתירה לשוויון תיתכן בהחלט. זוהי אותה פרקטיקה מבעיתה שהעניקה כוח שררה מוחלט לשליטי המשטרים כל

הקומוניסטיים שמבוססים כולם על יהירות מוכת שיגיון גדלות כאילו קיימים בני אדם בשר ודם שיכולים הצליח במשימה שאפילו בורא עולם, שברא את כל בני האדם בצלמו, "כשל" מלהפוך את ברואיו לשווים. בכל מקום בו מנסים לחתור לשוויון, כערך עליון, התוצאה בהכרח משטר דכאני באופן מוחלט שרומס וטוחן לאבק את כבודם וחירותם של נתיניו האומללים, ואת ערך חייהם - לזול מאבק.

הרעיון לעגן עקרון מופשט, כללי וחסר כל קריטריונים או הגבלות הוא הרעיון להעניק למי שאמון על אכיפת השוויון כוח בלתי מוגבל. תחת עקרון השוויון אין אזרחים אלא נתינים, ומותר חוקית לגזול מהם הכול, ולקחת או לחלק כראות עיניהם. תקופה השלטון הסובייטי, איכרים אוקראינים נדרשו למסור את תבואתם עד הגרגר האחרון. כתוצאה מכך וששה מיליון אוקראינים מתו ברעב, בחבל הארץ מהפוריים ביותר בעולם. כל זה היה חוקי משום סטאלין, המנהיג הגדול, האבא של כולם, ניחן בסגולת היכולת לשקלל את סך כל הצרכים והתועלות למען מימוש הטוב שבכל העולמות האפשריים. אותה יהירות אנושית שאינה יודעת גבולות רוחשת תמיד בבסיס אלו השואפים לשנות את החברה כמו ידיהם, על פי עקרון בסיסי כ"שוויון".

כשייצגתי את ההיגיון בוועדת חוק, חוקה ומשפט, הקניט אותי יושב הראש, וטען ש"כל אחד וההיגיון שלו". ומדהים לגלות שמי שמקדם "שוויון" כאילו היה מושג אובייקטיבי בר שיפוט, מאמין שדווקא ההיגיון, כלי השיפוט עצמו, אינו אובייקטיבי. לא ייאמן...

כל הדוברים בדיון על עקרון השוויון ציינו שמדובר ב"ערך" חשוב. ואכן, קשה לדמיין מצב בין שני אנשים או יותר, שסוגית השווין לא לוקחת בו חלק. מחד, בני-אדם נושאים ונותנים ביניהם במטרה להבטיח יחס שווה לעצמם, ומנגד, כמעט לכל פעולה של האדם היא שאיפה להתעלות מעל לכלל, להצטיין, להתמחות,

להתבלט, למצוא חן, להיות נאהב, להיבחר, להתקבל. פה מגולם המושג "תחרות". כל ניצחון הוא הפרה של עקרון השוויון. בחברה חופשית, בני אדם מתחרים ומשתפים פעולה ביניהם. רק בחברה טוטליטרית, השלטון אחראי על השלטת "שוויון".

דווקא משום ששוויון הוא כה בסיסי, הרעיון הנורא למשטר "שוויונית" בחקיקה משמעו הפקעת המניע הבסיסי ביותר של הפרט - והעברתו, כמונופול, לידי בית המשפט: כל מה שפרטי, אישי, אינטימי, משפחתי - וגם - לאומי ותרבותי - מופקע מהפרט ועובר לידיה של ה"מדינה". האם ניתן לדמיין פשע גדול יותר כנגד האנושיות?

המתנגדים להצעה הוצגו כמונעים על ידי פחד - רגש לא רציונלי. נזרעו הבטחות, שהכוח הניתן לבית המשפט לא ינוצל לרעה. אלא שטרם הוכח שניתן לנצל אותו לטובה. מה לא מפחיד בחוק שמפקיע את האוטונומיה של הפרט ומעמיד את כולנו בעמדה של קטינים להכרעתו של ה"הורה"- בית המשפט? אפילו הכוונה המוצהרת של ההצעה, המחוצפת והאנטישמית לביטול זכותם של יהודים להגרה עצמית לאומית, לא מתקרבת למשמעות המפלצתית של ביטול האנושיות בכללותה.

כל מה שלא נאמר על ידי הדוברים התומכים, הורגש דרך תחושה, כאילו הנשמה שלי נלפתת והולכת בידי הקפואות של רשע חסר שם. אותה יהירות אדנותית וכוחנית של חלק מהדוברים העבירה תחושה קשה, כאילו לא "ערך" השוויון עומד לנגד עיניהם אלא דווקא להט חסר מעצורים לזכות בכוח שיאפשר להם לקחת, זכויות, משאבים, כוח פוליטי, שהם לא אוהבים, מתוך עוינות לגברים, לעשירים, ליהודים , למדינה, לאנושות בכללותה. מה שרחש שם תחת למילים היפות היו רגשות קנאה , טינה, שטנה וזדון, עטופים בשיח אדנותי, זחוח, צדקני. מרושע.

באותו ערב התקיים האירוע החגיגי לפתיחת שנת הלימודים בקתדרה של פורום קפה שפירא, ואני, כל מה שרציתי היה להצטנף מתחת למיטה. שתי שיחות עם שני יהודים גדולים בתורה, חילצו אותי. האחד עודד אותי באופטימיות האמונית שלו. מהפסימיות של השני שאבתי עידוד על שאיני לבדי. הערב היה שמח. אני, קצת פחות. לעת עתה.

גלי בת חורין היא יו"ר **פורום קפה שפירא**.